

ماجرای طلاق مادر شاه و ازدواج هنرپیشه‌ها!

■ موضوع: اخبار زرد و جنجالی
 ■ ویژگی: درج اخبار دم‌دستی و پرداختن به موضوعات شخصی و عامه‌پسند

یکی از نخستین مطالب زرد مطبوعات سال ۱۲۸۵ خورشیدی، بعد از فرمان مشروطیت، با درج خبر ماجرای طلاق مادر محمدعلی شاه از مظفرالدین شاه در روزنامه روح‌القدس منتشر شد؛ خبری که عده‌ای معتقدند باعث شد محمدعلی شاه کینه مشروطه را به دل بگیرد و حتی سر سردبیر آن روزنامه را به یاد دهد. این نشریه با درج این خبر یکی از پیشگامان تولید اخبار زرد در تاریخ مطبوعات ایران شد، اما ماجرای این خبر زرد چه بود؟ نصرالله حدادی، تهران‌پژوه، به نقل از مرحوم استاد عبدالله انوار تعریف می‌کند: «همدم الملوک (ام قاقان) دختر امیر کبیر به اجبار مهد علیای دوم (ملک جهان خانم) به عقد مظفرالدین میرزا درآمد. حاصل ازدواج همدم الملوک با مظفرالدین میرزا، محمدعلی شاه بود. همدم الملوک به دلیل خصوصی که از ماجرای کشته شدن پدرش داشت دست به کارهای خلاف‌شان درباری می‌زد. سر همین اقدامات مظفرالدین میرزا او را طلاق داد. بعد از صدور فرمان مشروطیت، روزنامه روح‌القدس مطالبی درباره انحراف اخلاقی مادر شاه و شرح خرابکاری‌های او منتشر کرد. محمدعلی شاه بعد از فرمان به توپ بستن مجلس و اعدام تعداد زیادی از مشروطه‌خواهان و روشنفکران آن دوران در باغشاه، یکی از افرادی را که اعدام کرد سلطان‌العلمای خراسانی، سردبیر روزنامه روح‌القدس به علت حمایت این نشریه از مشروطه‌خواهان و درج این ماجرای خانوادگی بود.» به گفته حدادی، استفاده از اخبار زرد در مطبوعات و نشریات بیشتر برای جذب مخاطب و پنهان کردن افکار و مقاصد سیاسی روز بود. برای همین سردبیران مجله‌ها و روزنامه‌ها سعی می‌کردند با جنجال و

از «شهر ما» تا «همشهری محله»

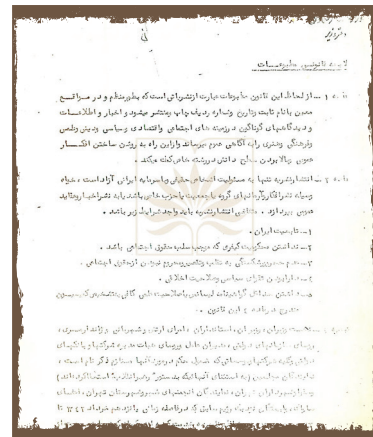

■ موضوع: نشریات محلی تهران
 ■ ویژگی: پل ارتباط مردم با مسئولان شهری

نشریه محلی «شهر ما» یکی از پیشگامان نشریات محلی در تهران بود. این نشریه که برای اهالی شهرک اکباتان به‌مثابه یک پوالتن داخلی بود به موضوعات علمی، فرهنگی، هنری و انعکاس مشکلات مردم به مسئولان و هیأت‌مدیره شهرک می‌پرداخت. همین نشریه علاوه بر اطلاع‌رسانی و آشنا کردن مردم با اصول آیرتمان‌نشینی و مواردی از این دست، تعاملات و مشارکت‌های اجتماعی اهالی شهرک را هم افزایش داد. «شهر ما» یکی از نخستین نشریات محدوده غرب تهران بود که مطالبش در برگیرنده همین محدوده جغرافیایی از شهر محسوب می‌شد. این نشریه با مدیریت احمد صفایی‌فراز سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۹ منتشر شد. بعد از آن تا سال ۱۳۸۲، جست و گریخته در بعضی از محله‌ها و شهرک‌های تهران نشریاتی با همین مضمون منتشر شد، اما از بهمن سال ۱۳۸۲ بود که «همشهری محله» در قالب ضمیمه ۱۶ صفحه‌ای روزنامه همشهری به تفکیک برای هر یک از مناطق بیست‌ودوگانه شهر تهران به صورت هفتگی شروع به کار کرد و از فروردین ۱۳۸۳ منتشر شد. رویکرد این نشریه انعکاس اخبار شهری و پیگیری عملکرد شهرداری در مناطق بیست‌ودوگانه تهران در کنار بازتاب نظرات و درخواست‌های شهری مردم از مسئولان بود. به گفته مهرشاد کاظمی، تهران‌پژوه، همشهری محله به صورت جدی با رویکرد منطقه‌ای و محلی شروع به کار کرد و به مرور زمان تبدیل به پل ارتباطی میان مردم و مسئولان شد و به‌نحوی مورد توجه قرار گرفت که در شهرداری به صورت روزنامه با عنوان «همشهری ری» منتشر شد. در حال حاضر، همشهری محله در ۸ صفحه با موضوع تخصصی هویت محله‌ها و شهر تهران برای علاقه‌مندان منتشر می‌شود.

قتل رسید، اما در این میان روزنامه کیهان و اطلاعات به نسبت سایر نشریات کمتر اخبار زرد منتشر می‌کردند. پرداختن به موضوعات دم‌دستی مانند قصه طلاق و جدایی هنرپیشه‌ها، ورزشکاران، سیاستمداران و... از مهم‌ترین اخبار زرد مطبوعات تا سال ۱۳۵۷ بود. این تهران‌پژوه در بخش دیگر صحبت‌هایش از سال‌های ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی هم یاد می‌کند: «از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۵۹ نشریاتی مانند چلنگر و جوان منتشر شد که مصادق بارز انتشار اخبار زرد بود. از سال ۱۳۵۹ تا تقریباً دهه ۷۰ به دلیل مسائل سیاسی داخلی اخبار زرد کمتر منتشر می‌شد تا اینکه از دهه ۷۰ به بعد دوباره استفاده از اخبار زرد در نشریات باب شد.»

آب و تاب دادن به اخبار زرد بر بسیاری از واقعیات سیاسی و اجتماعی جامعه سرپوش بگذارند: «بعد از شهریور ۱۳۲۰ تعداد نشریات رو به افزایش رفت و نشریاتی با نام‌های ابر مرد، آسیا، اراده آذربایجان، ملت، آژنگ، ادیب، آفتاب، آشفته، اصلاحات ایران، باباشمل، باز پرس و... منتشر شد و اغلب سردبیران سعی می‌کردند در کنار همه اخبار جدی و مهم روز در دل نشریاتشان از اخبار زرد هم استفاده کنند تا برای مخاطبان بازار گرمی بیشتری داشته باشند. یکی از نشریاتی که اخبار زرد و جنجالی زیادی منتشر می‌کرد و در نهایت منجر به قتل سردبیرش شد نشریه مرد امروز بود که در آن از خاندان پهلوی انتقاد می‌کرد و در نهایت سردبیرش محمدمسعود از سوی حزب توده به

امضای قانون مطبوعات در بهارستان و مرگ در باغشاه

شود مجلس، قانون مطبوعات را وضع کرد.» بیطرفان توضیح می‌دهد که در جریان انقلاب مشروطه ۲ طیف مشروطه‌خواهان تندرو و مشروطه‌خواهان اعتدالی با هم بر سر این قانون به مباحثات زیادی پرداختند: «دسته اول معتقد بودند که نباید هیچ نوع قانونی آزادی مطبوعات را سلب کند، در حالی که دسته دوم معتقد بودند که اگر برای مطبوعات قانونی نوشته شود محدودی تعیین نشود به هرج و مرج می‌انجامد. از سال ۱۲۹۹ شمسی به بعد به تدریج و عملاً آزادی مطبوعات محدود و محدودتر و برخلاف قانون، روزنامه‌ها توقیف شدند و چون مبارزات جرایم آزادخواه ادامه داشت، دفاتر جرایم غارت و مدیران آنها مورد ضرب و شتم قرار گرفته و حتی کشته شدند. میرزا جهانگیر خان، مدیر روزنامه صورا سرافیل و سلطان‌العلمای خراسانی صاحب امتیاز روزنامه روح‌القدس نخستین شهدای مطبوعات هستند که بعد از به توپ بستن مجلس در باغشاه شهید شدند.»

انجمن علمی تاریخ استان تهران، درباره تصویب قانون مطبوعات می‌گوید: «قانون مطبوعات در تاریخ ۵ محرم ۱۳۲۶ مطابق ۱۹ بهمن ۱۲۸۶ شمسی به تصویب دومین دوره مجلس شورای ملی رسید. اوضاع و احوال زمان تصویب قانون مطبوعات ایران مصادف با سلطنت محمدعلی میرزاست. مخالفت محمدعلی میرزا به فاصله چند ماه از شروع سلطنت با مجلس و آزادیخواهان شروع شد و چون دشمنی او با اساس مشروطیت شدید بود اختلاف به کشمکش و مبارزات خونین کشید. ۴ ماه و نیم بعد از تصویب قانون مطبوعات، یعنی در سوم تیرماه ۱۲۸۵ جنگ آغاز و مجلس مبارزان شد. مخالفت‌های درباریان و پادشاه با اصول مشروطیت و قانون اساسی باعث انتقاد جرایم آزادیخواه شد و چون برای حفظ مطبوعات از تعرض پادشاه و عمال دست‌نشانده او لزوم وضع قانون احساس می‌شد قبل از آنکه قانونی برای آیین دادرسی و تشکیل دادگاه‌های جزائی وضع و مرجع رسیدگی برای تخلفات ناشی از قانون مطبوعات تعیین

■ نام: تصویب قانون مطبوعات
 ■ ویژگی: نخستین شهدای مطبوعات

خبر تصویب نخستین قانون مطبوعات ایران در ۱۸ بهمن ۱۲۸۶ مطبوعات پایتخت را دستخوش بیم‌و امیدهای تازه کرد؛ قانونی که ۵۲ ماده داشت و برگرفته از مقررات حقوقی قانون مطبوعات ۲۹ ژوئیه ۱۸۸۱ میلادی فرانسه بود. این قانون در ۶ فصل در خصوص چاپخانه، کتابفروشی، کتاب، روزنامه‌ها، اعلانات، حدود تقصیر نسبت به جماعت و محاکمه تدوین شد. این متن محدودیت‌چندانی برای نشریه‌ها و مطبوعات ایجاد نکرد، اما به دلیل کامل و جامع نبودن و همچنین اطلاعات ناکافی قانونگذاران، قانون قطعی و محکمی نبود و فرد خاطی با تفسیرهای مختلف می‌توانست از حکم بگریزد و آن را تغییر دهد. به همین خاطر نظم و نسق چندانی برای مطبوعات در این دوران به همراه نداشت. محمد بیطرفان، محقق و رئیس

میرزا جهانگیر خان سردبیر روزنامه صورا سرافیل (شهید مطبوعات)